

KINSHASA: BEZHlavĚ RADOSTNÝ TANEC UPROSTŘED BEZNADĚJE

Jiří Moravčík

V Demokratické republice Kongo jsem nikdy nebyl. Po vyslechnutí přátel, přečtení stohů článků a po setkáních s muzikanty, kterých se bude následující příspěvek týkat, ale skutečně není o co stát. Česká novinářka Lenka Klicperová v článku *Jak se válčí v Kongu* (2009) například Kongo považuje za předobraz pekla.

Nejkrvavější válka od doby, kdy Adolf Hitler prošel Evropou, sice v Kongu už zaplaťpánbůh skončila, ale východem země, kde se nacházejí naleziště zlata, diamantů a ropy, dál smýkají těžké boje o nerostné bohatství financované z nelegální těžby. To má za důsledek, že do hlavního města se už léta stahují vesničané z vypálených a vyvražděných vesnic a váleční veteráni, kteří se společně s miliony místních zasloužili o maniakální brutálnost Kinshasy, údajně jedné z nejnebezpečnějších metropolí planety. Motto Kinshasy proto zní: „Kult násilí a beznaděje, neuvěřitelná bída a korupce, AIDS a nikde nikdo, kdo by s tím něco udělal.“ Uprostřed této apokalypsy se ale paradoxně zrodila bezhlavě taneční hudba šířící spíše optimismus než smutek. Nejprve ze skupiny Konono No.1, pak z Kasai All Stars a naposled ze Staff Benda Bilili jdou potom na svět world music mráčky a poslední jmenovaná, ještě předloni naprosto neznámá kapela bezdomovců přespávajících na papírových krabicích na podzim 2009 obdržela v dánské Kodani prestižní cenu největšího světového veletrhu world music WOMEX. Jinak řečeno, v Kinshase už dekádu probíhá hudební revoluce. Město se proměnilo v území neřízené všehoschopnosti, v místo zhmotnění i těch nejpekelnějších nápadů, a to i za cenu toho, že nikdo z hudebníků netuší, co přijde příští den. „*Musíme najít způsob jak na ulici v Kinshase přežít. Jako všichni okolo nás. Bez ohledu na to, že*

jsme postižení, musíme zůstat silní. Viděli jsme toho až příliš hodně a dost toho vytrpěli, ale teď je správná chvíle na to, udělat svět radostnější,“ říká v rozhovoru pro magazín Songlines kytarista skupiny Staff Benda Bilili Coco Ngambali (Morgan 2009, s. 27). Anglický manažér tuarežské skupiny Tinariwen Andy Morgan ho pak v témže rozhovoru doplňuje: *„Většina obyvatel Kinshasy se ráno probudí s jedinou myšlenkou: Najít si něco k jídlu. Bez toho, že by museli nutně někoho přizabít, jdou na to s důvtipem, kuráží a bezměrnou prohnaností. Zitřek je netrápí a litovat se? Ve městě, kde milióny lidí nemá do čeho kousnout? To můžete rovnou spáchat sebevraždu“* (Morgan 2009, s. 29).

A tak skladby Staff Benda Bilili sice vyrůstají z beznaděje, ale všichni na ně radostně křepčí. Ostatně o Afričanech je známo, že i z těch nejhorších situací se dokáží vyprostit bezhlavě taneční, rytmicky úchvatnou muzikou.

Zatímco také v České republice dobře známé skupiny Konono No. 1 a Kasai Allstars na předměstí Kinshasy vlastně přenesly původní vesnickou tradiční hudbu a rituály, které pomocí vlastnoručně vyrobených nástrojů z autovrakovišť přizpůsobily hluku velkoměsta, kapela bezdomovců Staff Benda Bilili nabízí svéráznou směs konžské rumbly, kubánského mamba, medových vokálů, reggae, funky a rhythm´n´blues. Laciným kytarám a perkusím přitom vévodí zvuk jednostrunného nástroje satongé (kyklop). Ten ovšem v žádné encyklopedii nenajdete. Dnes devatenáctiletý Roger, jeden z tisíců opuštěných dětí ulice, které se za skupinou houfně stahují a vidí v nich hodné strýčky, si ho vyrobil sám z plechovky a ohnutého klacku. To, co na satongé dokáže, by mu mohl závidět snad i Jimi Hendrix.

Staff Benda Bilili přijeli na scénu world music od polorozpadlé zoologické zahrady v Kinshase s třikolkami připomínající bizarní Harley-Davidsony. Jedná se totiž o paraplegiky, v mládí postižené obrnou, bezdomovce, pouliční hudebníky a vůdce dětských sirotků, které na ulici Kinshasy zcela náhodou objevil štáb francouzských filmových dokumentaristů. Čtyři videa s nimi natočená vložili filmaři na YouTube a okamžitě, takřka přes noc, tak naprosto neznámé kytaristy, zpěváky a bubeníky proslavili po celém světě.

Staff Benda Bilili během natáčení alba.

Zdroj: <http://worldmusiccentral.org/artists/artist_page.php?id=7737>.

Zakladatelé Staff Benda Bilili Coco a Rickym Likabu se potkali před třiceti lety na přivozu mezi Kinshasou a Brazzaville (hlavní město Republiky Kongo na druhém břehu řeky). Diktátor Mobuto ho pro invalidy s vozíky osvobodil od poplatků a ti pak na kolena naskládali kartony cigaret, bedny s alkoholem a rýží, kanystry s benzínem, tedy cokoliv žádaného, a přejížděli s přístavu do přístavu. Nakonec se ale věnovali hlavně hudbě. Když mluví o svém postavení, vůbec si nestěžují. Svůj život berou takový jaký je. „*Jako stovky tisíc lidí v Kinshase žijeme na ulici, kde zkoušíme, hrajeme, obchodujeme, jím a spíme mezi pouličními dětmi, kurvami, grázly, zkorumpovanými policajty a válečnými uprchlíky. Svě město dobře známe, dokážeme v něm přežít. Tělesný handicap není v nohách, ale v hlavě,*“ říká Coco v rozhovoru pro anglický deník Telegraph (Wilde de 2009).

Vincent Kenis z belgického vydavatelství Crammed Disc se Staff Benda Bilili natočil album *Trés Très Très* (2009), které se dlouho drželo v evropském žebříčku world music a společně s videonahrávkami francouzských dokumentaristů přispělo k tomu, že hudba bezdomovců z Kinshasy cloumá našimi těly a myšlenkami na to, co všechno je vlastně v africké hudbě možné a nemožné. Upřímně, osobně jsem přesvědčený, že v ní je možné vlastně cokoliv. Ubírá se směry, které ji určí život, prostředí a ekonomické politická situace. Afričané, podobně jako nám zeměpisně bližší Romové, totiž ve své intuitivní tvorbě nepřemýšlejí dopředu ani na výsledek, a už vůbec ne nad nedostatkem nástrojů, protože si je vyrobí prakticky z čehokoliv. Hudbu mají za lék, prostředek k utišení bolesti, trápení, ale také za způsob, jak naopak dát svému okolí najevo, že je čas na zábavu. I v tom největším marasmu. A na to nepotřebují moderní technologii vybavená studia, stačí jim ty nejlacinější kytary, rezavá plechovka a hlavně nepředstavitelná touha dostat ze svého těla všechnu mizérii.

Když Staff Benda Bilili vystoupili v roce 2009 na kodaňském WOMEXU, někteří lidé plakali dojetím. Nad tou krystalicky přírodní, navýsost krásnou hudbou i kvůli kapele samé. Ne ze soucitu, ale z odhodlání a síly, jaká z muzikantů čišela. Petr Dorůžka pak po návratu domů na Facebook napsal: „*Sunday award ceremony in Copenhagen completely changed my view on human abilities and disabilities.*“

Literatura:

- Klicperová, Lenka 2009. „Jak se válčí v Kongu.“ *Lidé a země* [online] [cit. 10.4.2009].
Dostupné z: <<http://www.lideazeme.cz/clanek/jak-se-valci-v-kongu>>.
- Morgan, Andy 2009: Street Music. *Songlines* 10, č. 59, s. 27–29.
- „Staff Benda Bilili: Na Lingui Yo.“ *YouTube* [online] [cit. 10.4.2009]. Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=JtVZhaZp6Ng>>.
- „Staff Benda Bilili: Rocking Europe.“ *WOMEX Newsletter #27/2009* [online] [cit. 10.4.2009]. Dostupné z: <http://www.womex.com/realwomex/newsletters/2009/news_27_09.html#bilili>.
- Wilde de, Gervase 2009: „Très Très Fort: rumba rides again.“ *Telegraph* [online] [cit. 10.4.2009]. Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/culture/culturecritics/gervasedewilde/5016247/Staff-Benda-Bilili---Tres-Tres-Fort-rumba-rides-again.html>>.